

cum perspicuitate sententiæ : si tamen Italica hæc aliud complectebatur quam Novum Testamentum ; quod ex Augustini verbis non penitus exploratum est. Caterum in libris Locutionum et Quæstionum in Heptateuchum, quos composuit jam senex, versionem ex hebræis fontibus proxime derivatam consulere solet, vulgari nostræ convenientem ; forsam quæ auctore Hieronymo prodierat, quam versione Septuaginta tandem accuratiorum agnoscit in libro quarto de Doctrina Christiana (*Cap. 7, n. 15*), scripto per id tempus, quo retractandis opusculis suis incumberebat. Paulo post, id est, sub finem vitæ suæ, hanc versionem adhibuit in condendo Speculo, quod ex Scripturæ centonibus ad usum vulgi tum meditabatur : sicque factum est ut hæc in manus populi ab Augustino tradita, evasisset vulgaris ac receptissima, versione Septuaginta interim quamdam retinente auctoritatem etiam in Ecclesia Romana, ut sancti Gregorii ad Leandrum Hispalensem super Jobi expositionem epistola contestatur.

Denique si nostram in recensendis istis Augustini libris operam commemorare juvat ; summa cum ubique cura et fide, tum maxime ubi in sacro textu mutandum aliquid vel tantillum fuit, agendum esse duximus. Quapropter cum in nonnullis Scripturæ testimoniis varietatem apud Augustinum nostrum deprehendit lector, atque unam eandemque sententiam non constanter a nobis in integrum ubique, sed certis quibusdam in locis restitutam ; id minime tribuet negligentiae aut temeritati, sed religioni et sinceræ fidei nostræ. Nam ea in re secuti sumus veterum codicum fidem, sicubi quid vel castigandum erat, vel retinendum : ne si pro arbitrio unam eandemque sententiam, quam aliquando corrigendam esse docebant melioris notæ codices, in aliis locis diversam absque suffragio codicum similiter emendarem ; excideret non levis, qui ex variis Augustini scriptis percipitur fructus, nempe ut ex variantibus ejus lectionibus argumenta deducantur tum ad restituendam Bibliorum quæ modo in Ecclesia leguntur integritatem, tum ad eorum auctoritatem stabiliendam.

ADMONITIO

IN LIBROS DE DOCTRINA CHRISTIANA.

Exegeticis opusculis, quæ tomus hic tertius complectitur, præfigendos curavimus libros de Doctrina Christiana, quorum videlicet argumentum eo pertinet, ut ad sacrarum Scripturarum intelligentiam et tractationem necessariis quibusdam documentis et præceptis imbuamur. Opus pro rei dignitate studiose elaboratum, nec profecto indignum, cui locus in Bibliorum limine cum Hieronymianis præfationibus concedatur. Id suscepto non ita pridem episcopatu, sicuti ex Retractionum serie intelligimus, id est, sub Christi annum trecentessimum nonagesimum septimum inchoaverat Augustinus, et cum ad eam duntaxat libri tertii partem, cui numerica nota 36 nunc præfigitur, perduxisset, impedire non potuit quo minus continuo prodiret in publicum : quando quidem in libris contra Faustum, circiter annum quadringentesimum conscriptis, locum ex eo quemdam de Ægyptiis per Hebræos Dei jussu exspoliatis commemorat in hæc verba : *Quid præfiguraverit, jam in quibusdam libris, quos de Doctrina Christiana prænotavi, quantum mihi tunc occurrit, me recolo posuisse (Lib. 22, cont. Faust. c. 91)*. Postmodum vero recognoscens opuscula sua, cum imperfectum illud comperisset, prius absolvere voluit, quam ad alia retractanda gradum faceret : tuncque non modo librum tertium complevit, sed etiam quartum adjecit, anno a sua in Mauritaniam Cæsareensem profectioe circiter octavo, id est Christi 426, aut 427, quemadmodum hic ad ejusdem quarti libri caput vigesimum quartum observamus.

Librorum autem argumenta hæc sunt. In primo quidem libro facta operis partitione, suscipitur tractatio de rebus : quibus explicatis, docetur Legis et omnium divinarum Scripturarum plenitudinem ac finem esse dilectionem rei qua fruendum est, et rei quæ nobis cum ea re frui potest, id est Dei et proximi.

In secundo libro de signis verbisque Scripturæ sacræ disputatur. Quoniam vero hujus sensus plerumque aut præ signorum ignorantia ; aut præ eorum ambiguitate non percipitur ; ideo prolato in primis divinarum Librorum canone, declarare pergit Augustinus quarumnam potissimum linguarum peritia, quænamve disciplinæ ac scientiæ conferant ad illam signorum ignorantiam removendam. Ubi, data occasione, de repudiandis superstitionis artibus agit. Quemadmodum etiam animo comparatus is esse debeat, qui operam studio Scripturarum navaturus sit, declarat sub initium et ad finem libri.

In tertio libro transit S. Doctor ad considerationem ambiguitatis, quæ cum in propriis, tum in translatis signis occurrere potest : discutit sedulo quibus ex fontibus oriatur isthæc ambiguitas, quæve ratione possit auferri. Illuc tradit regulas quibus dignoscatur an locutio figurata sit ; et si quidem figurata, quo pacto debeat explicari. Tum ipsius Tichonii septem Regulas singulatim expendit.

Hactenus de investigando Scripturæ sensu. Jam autem in quarto libro tractat de disserendo, ibique partes et officia christiani oratoris persequitur ; cui sacrarum Litterarum auctores et doctores ecclesiasticos imitandos proponit, ex eorum scriptis sanæ eloquentiæ exempla in vario dicendi genere subjiciens. Postremo ipsium ec-

clesiasten hortatur, ut in primis orationi det operam; et quod verbis docet alios, id omnino vita et moribus exhibeat.

Hoc ipsum opus olim Angilbertus Corbeia Abbas in usum Ludovici Francorum Regis, fratris Carolomani, describi curavit, uti constat in Corbeiensis codicis fronte præfixi, in quibus hi præter alios leguntur:

Hunc Abbas humilis jussit fabricare libellum
 Angilbertus eula vilis et exiguus:
 Quem daret ille pro celesti numine fulto
 Hlodovico regi, qui est pius atque humilla.

Vide lib. 2 Retractationum, cap. 4, col. 631-632, a verbis, *Libros de Doctrina Christiana*, usque ad verba, *Præcepta quædam*. M.

S. AURELII AUGUSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI DE DOCTRINA CHRISTIANA LIBRI QUATUOR^(a).

Prologus.

doctrinam de Scriptura tractanda haud superfluo tradi.

1. Sunt præcepta quædam tractandarum Scripturarum, quæ studiosis earum video non incommode posse tradi; ut non solum legendo alios qui divinarum Litterarum opera aperuerunt, sed et aliis ipsi aperiendo proficiant. Hæc tradere institui volentibus et valentibus discere, si Deus ac Dominus noster ea quæ de hac re cogitanti solet suggerere, etiam scribenti mihi non deneget. Quod antequam exordiar, videtur mihi respondendum esse his qui hæc reprehensuri sunt, aut reprehensuri essent, si eos non ante placemus. Quod si nonnulli etiam post ista reprehenderint, saltem alios non movebunt, nec ab utili studio ad imperitiæ pigritiam revocabunt, quos movere possent, nisi prænumitiam præparatosque invenirent.

2. Quidam enim reprehensuri sunt hoc opus nostrum, cum ea quæ præcepturi sumus non intellexerint. Quidam vero cum intellectis uti voluerint, conatque fuerint Scripturas divinas secundum hæc præcepta tractare, neque valuerint aperire atque explicare quod cupiunt, inaviter me laborasse arbitrantur; et quia ipsi non adjurabuntur hoc opere,

multum adjuvari posse censebunt. Tertium genus est reprehensorum, qui divinas Scripturas vel revera bene tractant, vel bene tractare sibi videntur: qui quoniam nullis hujusmodi observationibus lectis, quales nunc tradere institui, facultatem exponendorum sanctorum Librorum se assecutos vel vident, vel putant, nemini esse ista præcepta necessaria, sed potius totum quod de illarum Litterarum obscuritatibus laudabiliter aperitur, divino munere fieri posse clamitant.

3. Quibus omnibus breviter respondens, illis qui hæc quæ scribimus non intelligunt, hoc dico: me ita non esse reprehendum, quia hæc non intelligunt; tanquam si lunam veterem vel novam, sidusve aliquid minime clarum vellent videre, quod ego intento digito demonstrarem; illis autem nec ad ipsum digitum meum videndum sufficiens esset acies oculorum, non propterea mihi succensere deberent. Illi vero qui etiam istis præceptis cognitis atque perceptis, ea quæ in divinis Scripturis obscura sunt intueri nequiverint, arbitrantur se digitum quidem meum videre posse.

ADMÓNITIO PP. BENEDICTINORUM.

De Doctrina Christiana Libri quatuor recogniti sunt de novo ad codices manuscriptorum triginta, scilicet ad Vaticanos tres, ad Corbeiensis duos, quorum alter optime notæ et ante annos circiter mille descriptus videtur; ad unum e Bibliotheca Regia, unum e Thuanea et unum e Germanensi nostra. Alios suppeditarunt Collegium Navarricum et Sorbonicum, PP. Franciscani majoris conventus Parisiensis, PP. Dominicani via Jacobea, PP. Augustiniani ad Sequane ripam, D. *de Vion d'Herrouval*, D. *Bigot*, Cisterciensis Abbatia, item Abbatia Floriacensis, Vindocinensis, Gemneticensis, Beccensis, Pratellensis, Lyrensis, S. Arnulphi Metensis, S. Albini Andegavensis, S. Audoeni Rotomagensis, S. Martialis Lemovicensis, S. Michaelis in Periculo maris, S. Remigii Remensis, S. Theoderici prope Remes et Casalis Benedicti. Præterea, libris iisdem emendandis adhibita sunt variantes lectiones, quas olim ex Belgicis sex Mss. colligerunt Lovanienses Theologi: collatae etiam fuerunt antiquiores et potiores editiones, Bal. id est que Jodoci Badii Ascensii studio recognita, atque Joannis parvi typi: excusa est Parisiis, an. 1502; Am. que ex Joannis Amerbachii officina prodiit Basilea, an. 1506; Et. quam scilicet Desiderius Erasmus a se recessitam et emendatam curavit Frobeniano prelo excudi Basilea, an. 1528; et Lov. id est, quam Lovaniensium Theologorum opera castigatorem cæteris hactenus habebamus, ex Plantiniana typographia proactam an. 1570.

Comparavimus præterea eas omnes editiones initio Retr. et Confess., t. 1, memoratas, et insuper Lov. 1586, id est alteram Lovaniensium, datam Parisiis anno 1586, necnon Helm., id est, quam Georgius Caietus juris publici fecit Helmestadii, anno 1655 M.

(a) inchoati circiter Christi annum 537 absoluti sub an. 426.